

DEM VATER SEIN HAUS – BIRTOKOSKETTŐZÉS VAGY NYÍLT EGYEZTETÉS?

Horváth Katalin

Bevezetés

Jelen tanulmány a címben látható (*dem Vater sein Haus*) többek között a germán nyelvekben előforduló birtoklási konstrukciót vizsgálja, amelyet hagyományosan birtokoskettőzőként elemeznek. A szakirodalmak többsége szerint a vizsgált szerkezetek olyan birtoklás DP-k, melyek tartalmaznak egy prenominális teljes-DP birtokost, egy névmási birtokost és egy birtokot. Funkciójuk pedig abban áll, hogy a birtokosnak kontrasztív topik státuszt biztosítsanak.

Ezek az elemzés módok azonban ezekhez a konstrukciókhoz olyan szerkezeteket társítanak, amelyek alapvető szintaktikai mechanizmusoknak mondanak ellent: a kötés, az esetadás és a thétaszerep-osztás alapelveinek. Első lépésként a cikk a birtoklás DP-k szerkezetét mutatja be röviden, majd részletesebben felvázolja az előbb említett birtokoskettőzéssel kapcsolatos problémákat. Aztán az irodalomban megtalálható alternatív elemzési módok bemutatása és értékelése következik: a birtokos névmás rezumptív névmásként és *possessive linker*ként (azaz inflexiós fejként) való elemzése. A névmási birtokosnak D-fej valamint melléknévi státuszt biztosító megközelítéseket csak egy lábjegyzetben említi meg az esszé. Jelen értekezés a kérdéses elem inflexiós fej státusza mellett fog érvelni. Végül az utolsó rész összefoglalja a vizsgálat eredményeit és konklúziót von le.

1. A birtoklás DP

Az elemzés első lépéseként ez a fejezet néhány, az argumentáció folyamán használt terminust magyaráz meg, és bemutatja a birtoklás DP szerkezetét. A tanulmány „birtoklás DP”-nek azokat a szerkezeteket nevezi, amelyek tartalmaznak egy birtokot és egy prenominális vagy posztnominális birtokost. Az előbbi szerkezetet (1a), az utóbbit (1b) szemlélteti.

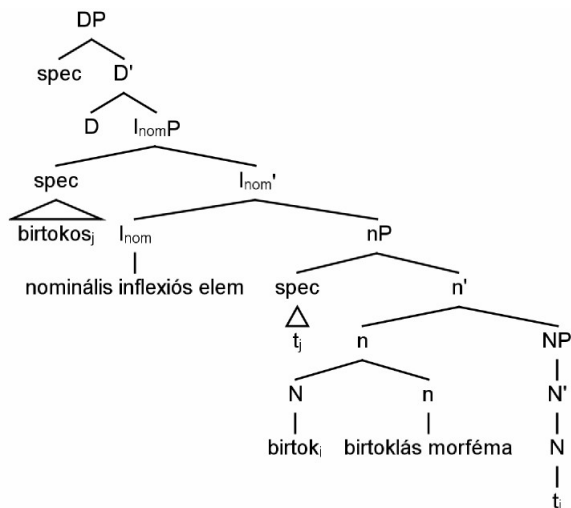
- (1) a. [_{DP} [_{DP} *Peter*]'s *house*]
Péter ház
'Péter háza'

- b. [_{DP} *the* *foot* [_{PP} *of* [_{DP} *the* *mountain*]]]
           a   láb   PREP   a   hegy
           'a hegy lába'

A fenti birtoklás DP-ken belül lelhetőek fel a birtokos DP-k, melyek csak a birtokost tartalmazzák. Az (1a) alatti birtoklás DP-n (*Peter's house*) belül a *Peter* összetevő, míg a *the foot of the mountain* birtoklás DP-ben a *the mountain* tekintendő birtokos DP-knek. A következő bekezdések a prenominális birtokost tartalmazó DP-k szerkezetét írják le. Mivel a „birtokoskettőzési” konstrukciók nem tartalmaznak posztinominális birtokost, a birtokot követő birtokosok a jelen argumentáció szemszögéből irrelevánsak, ezért a tanulmány nem foglalkozik velük.

A prenominális birtokost tartalmazó birtoklás DP-k elemzésére javasolt szerkezetet a (2) alatti ágrajz illusztrálja, amely alapvetően Szabolcsi (1994) CP-DP parallelizmusán alapszik, vagyis azon, hogy mind a CP és mind a DP tartalmaz thematikus és funkcionális projekciókat. A DP-ben az előbbieket az NP és az nP, az utóbbiak pedig az I_{nom}P és a DP.

(2)

Horváth (2010) Baker (1988), Roehrs (2005) és Szabolcsi (1994) megfigyelései alapján azt állapítja meg, hogy a birtok és a birtokos között thematikus viszony van, de az N fejek nem képesek önállóan thétajelölésre, mert nem rendelkeznek önálló argumentumszerkezettel. Az n-ben bázisgenerált birtoklászórféma teszi lehetővé a birtoklás DP-n belül a thétajelölést. Ezért a

[Spec, nP]-ben bázisgenerált birtokos a thétaszerepét a birtokból és a birtoklásmorfémából álló egységtől kapja, amely fejmozgatás eredményeképpen, vagyis N n-hez való csatolása folyamán jön létre.

Szabolcsi (1994), valamint Haegeman–Guéron (1999) szerint I_{nom} teszi lehetővé a nominális egyeztetést a birtok és a birtokos között, és ad esetet (genitívuszt) a [Spec, I_{nom} P]-ben lévő birtokosnak.¹ Abney (1987) szerint D pedig azon elemek egyike, amelyek a DP határozottságáért felelősek. A tanulmány nem tér ki részletesebben a (2) alatti szerkezet derivációjára, valamint arra, hogy mi motiválja az ágrajzban feltüntetett projekciókat. Ennek egy részletesebb leírását Horváth (2012a) tartalmazza.

2. A „birtokoskettőzés”

2.1. A „birtokoskettőzés” szerkezete

A birtoklás DP szerkezetének gyors áttekintése után ez a rész a birtokoskettőzés jelenségét definiálja, és nyelvi adatokkal illusztrálja. A hagyományos elemzések, mint például Weise (1902), „birtokoskettőzés”-ként olyan birtoklás DP-ket kezelnek, amelyek látszólag kétszer tartalmazzák egyazon birtokost: egy teljes-DP és egy névmás formájában, lásd a (3)-(5) adatokat alább. Továbbá e felfogások szerint a vizsgált szerkezetet a birtokos topikalizációja motiválja.

Ez a jelenség többek között egyes mai német dialektusokban (például Felső-Ausztriában, Bécsben és Dél-Németországban), az angol korábbi stádiumaiban és Bernstein–Tortora (2005) szerint a mai west-somerseti nyelvjárársban érhető tetten. Hasonló szerkezetek fellelhetők sok más germán és nem germán nyelvben is, de a jelen tanulmány az angolra és a németre fókuszál.

Mint ahogy azt a (3)-(5) alatti nyelvi adatok is mutatják, a birtokoskettőzésként elemzett szerkezetek elég sok formát ölthetnek a két vizsgált nyelvben. A németben, mint az (3)-ban is látható, a [Spec, I_{nom} P]-ben lévő teljes-DP birtokos (*des Vaters*) genitívuszt visel magán, (4)-ben viszont a *dem Vater* birtokos [Spec, DP]-ben² van. A teljes-DP birtokossal azonos nominális jegyekkel rendelkező névmási birtokos mindét esetben genitívuszban áll, és egyezik a birtokkal számban, nemben és esetben (például *sein* és

¹ A birtokos az alanyhoz hasonló módon esetért mozog fel [Spec, I_{nom} P]-be.

² Kenesei (1994) érvelése alapján a [Spec, DP]-ben lévő birtokosok nem datívuszban vannak, hanem genitívuszban. A rajtuk látható morfológia csak azonos alakú a datívusz manifestációjával, és valójában az a funkciója, hogy a birtokos Left Dislocation (LD) pozícióját jelölje a birtoklás DP-n belül. Szabolcsi (1994) szerint ez a jelölés jogosítja fel a birtokost arra, hogy elhagyja a birtoklás DP-t, és hogy a mondatban a birtoktól függetlenül tudjon részt venni a topik-fókusz relációkban. E megállapításokat az a tanulmány nem fejt ki bővebben, és nem érvel részletesebben mellettük.

ihre). Az (5)-ös angol adat azonban a nyelv története során lejátszódott morfológiai elszegényedés miatt már nem példáz semmilyen fonológiaiailag realizálható esetben a teljes-DP birtokoson, és nyílt névmási birtokos-birtok egyeztetést sem. Csak a névmási birtokos genitívuszi alakja maradt meg (*her*) ebben a nyelvben.

- (3) a. *des*   *Vaters*   *sein-Ø*
           az-MASC.SG.GEN   apa-MASC.SG.GEN   ő-MASC.SG.GEN-NEUT.SG.NOM?
           Haus
           ház-NEUT.SG.NOM
           'az apa háza'
- (4) a. *dem*   *Vater*   *sein-Ø*
           az-MASC.SG.GEN.LD   apa-MASC.SG.GEN.LD   ő-MASC.SG.GEN-NEUT.SG.NOM?
           Haus
           ház-NEUT.SG.NOM
           'az apa háza'
- b. *der*   *Frau*   *ihr-Ø*
           a-FEM.SG.GEN.LD   nő-FEM.SG.GEN.LD   ő-FEM.SG.GEN-NEUT.SG.NOM?
           Haus
           ház-NEUT.SG.NOM
           'a nő háza'
- c. *dem*   *Kind*   *sein-e*
           a-NEUT.SG.GEN.LD   gyerek-NEUT.SG.GEN.LD   ő-NEUT.SG.GEN-FEM.SG.NOM?
           Katze
           macska-FEM.SG.NOM
           'a gyerek macskája'
- d. *den*   *Frauen*   *ihr-e*
           a-FEM.PL.GEN.LD   nő-FEM.PL.GEN.LD   ő-FEM.PL.GEN-NEUT.PL.NOM?
           Häuser
           ház-NEUT.PL.NOM
           'a nők házai'
- (5) *Mary Jones her book*
       Mary Jones ő-FEM.SG.GEN? könyv
       'Mary Jones könyve'

Az előbbieken a tanulmány a (3)-(5) alatti konstrukciókat a birtoklási DP-k egyik fajtájának titulálta. A német nyelv V2 tulajdonsága támaszthatja alá ezt a feltevést. A német egy V2 nyelv, mert pontosan egy összetevő előzheti meg a finit igét a mátrix deklaratív mondatokban:

- (6) a. [*Das kleine Mädchen*] *geht* [*nach Hause*]
           a   kicsi   lány   megy   haza
           'A kicsi lány megy haza.'
       b. [*Nach Hause*] *geht* [*das kleine Mädchen*].
       c. *[*Das kleine Mädchen*] [*nach Hause*] *geht*.
       d. *[*Nach Hause*] [*das kleine Mädchen*] *geht*.

(6a-b) grammatikus, mert a finit igét (*geht*) csak egyetlen összetevő előzi meg, az agrammatikus (6c-d)-ben viszont két összetevő áll az ige előtt. Ennek a tesztnek az eredményeit felhasználva megállapítható, hogy a fenti (3)-as és (4)-es példák egy-egy birtoklás DP-t tartalmaznak, mert a (7) alatti jól formált mondatban egy hasonló konstrukció áll a finit ige előtti első helyen. Más szavakkal, a *dem Vater sein Gesicht* egy az egyben megelőzheti a finit igét egy mátrix deklaratív mondatban, tehát ez a konstrukció egy összetevő, pontosabban egy birtoklás DP.

- (7) a. [*Dem Vater sein Gesicht*] *verzog sich* *schmerzlich*.
           az   apa   ő   arc   összerándult   fájdalmasan
           'Az apa arca fájdalmasan összerándult.'

2.2. A „birtokoskettőzés” problematikája

Az, hogy a (3)–(5) példák mind birtoklás DP-k, a hagyományos elemzések súlyos problémáira mutat rá, mert kimondható, hogy ezekben a DP-kben két koreferens birtokos található: egy teljes-DP és egy névmási birtokos. Ez három problémát von maga után.

Először is Olsen (1989) és Strunk (2005) alapján Horváth (2012a) azt állítja, hogy a birtokos DP-k lokális kötési kategóriája az a legkisebb birtoklás DP, ami őket tartalmazza, vagyis (3)–(5)-ben a teljes-DP birtokos köti a névmási birtokost a lokális kötési kategóriájában, azaz a birtoklás DP-ben. A névmásoknak viszont szabadnak kell lenniük a lokális kötési kategóriájukban, így a (3)–(5)-ös és (8)-as DP-k elvileg sértik a B kötési elvet, de mégis grammatikusak:

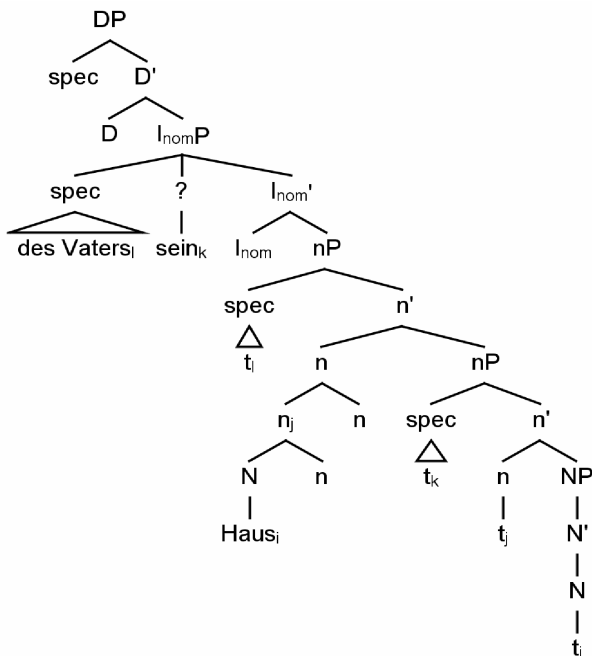
- (8) a. [[*Mary Jones*]_i *her*_{i/*j}] *book*]
           'Mary Jones könyve'

Másodszor problémát jelent az is, hogy a két koreferens birtokos ugyanazon birtok és birtoklásmorféma argumentuma, azaz ugyanahhoz a thétahálózhoz tartoznak, és ugyanazt a thétaszerepet viselik. Mivel a Théta Kritérium szerint egy thétahálón belül egy thétaszerepet pontosan egy argumentum visel-

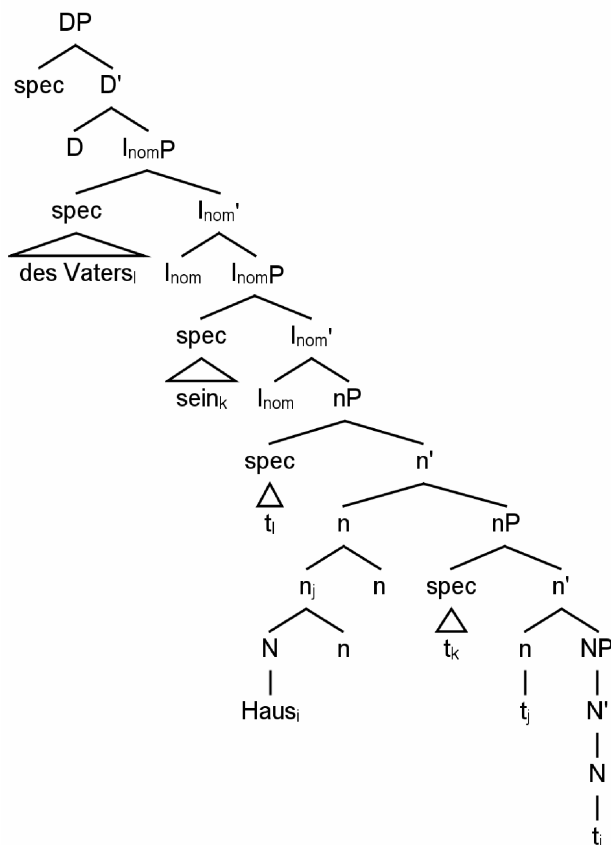
het, a (3–5) alatti példák elvileg agrammatikusak, mégis léteznek és tökéletesen interpretálhatóak.

A harmadik probléma pedig az, hogy (3)-ban és (5)-ben az egyazon tehátálóhoz tartozó két koreferens birtokos ugyanazt az esetet viseli magán (genitívuszt), aminek ráadásul ugyanaz a forrása (I_{nom}). Így a szerkezetek sérítik az Esetszűrőt, de mindezek felett derivációjukat tekintve mozgatósi gondokba is ütköznek:

(9) a.

b.

Ha a (9a)-ban felvázolt ágrajzot társítjuk a vizsgált szerkezetekhez, vagyis egy $I_{nom}P$ projekcióval dolgozunk, valamelyik birtokos DP-nek nincs megfelelő felszíni helye a mozgatás után. Ez a probléma csak egy hármas elágazás vagy egy dupla specifikáló segítségével hidalható át. De mivel ezek sértik az X' -elmélet alapelveit, elvetendő megoldási alternatívák.

Ha a (9b)-ben levő struktúrával dolgozunk, ami két $I_{\text{nom}}P$ projekciót tartalmaz, akkor is mozgatósi problémákba ütközünk, ugyanis a két birtokos DP mindig átmozog egymáson, ami agrammatikus. Ha a névmási birtokos (*sein*) mozog előbb az alsó [Spec, nP]-ből az alsó [Spec, $I_{\text{nom}}P$] pozícióba, akkor a

teljes-DP birtokosnak (*des Vaters*) ki kell hagynia ezt az utóbbi pozíciót, ami egy lehetséges felszíni hely lenne neki, ahol esetet tudna kapni. Ha a teljes-DP birtokos mozog előbb a felső [Spec, nP]-ből a felső [Spec, I_{nom}P] pozícióba, akkor a névmási birtokos átmozog az ő mélyszerkezeti pozícióján, vagyis egy A-pozíción, amit a teljes-DP birtokos nyoma foglal el. Ez szintén rosszul formált szerkezethez vezet. Hasonlóan agrammatikus lenne az is, ha a névmási birtokos a felső [Spec, nP]-ből az alsó [Spec, I_{nom}P]-be, a teljes-DP birtokos pedig az alsó [Spec, nP]-ből a felső [Spec, I_{nom}P]-be mozogna.

Ezen a ponton fontos arra is kitérni, hogy (9b) szelekciós okokból sem preferálandó megoldási alternatíva, mert csakúgy, mint a CP-ben, a DP-ben sem tud egy inflexió fej egy inflexió frázist helyezni a komplementum pozíciójába. Más szavakkal, I_{nom} nem szelektál I_{nom}P-t.

Összefoglalva, nem lehet egy birtoklás DP-n belül két birtokos DP-t úgy mozgatni, hogy azok ne hagynának ki A-pozíciókat, vagy hogy mindkettőnek megfelelő felszíni pozíciója legyen. Így egy olyan alternatív elemzést kell keresni, amely a névmási birtokosnak egy a hagyományos nézetektől eltérő státuszt tulajdonít.

3. A „birtokoskettőzés” újraértelmezése – a névmási birtokos mint rezumptív névmás³

A fent vázolt három problémára megoldást jelenthet a „birtokoskettőzés” egy olyan elemzése, mely szerint a névmási birtokos egy rezumptív névmás (pl. Norde 1997), amely a teljes-DP birtokos mélyszerkezeti helyét ([Spec, nP]) elfoglaló nyom fonológiaiilag realizált *spell-out* formája. Az így feltételezett szerkezetet a (10)-es ágrajz mutatja.

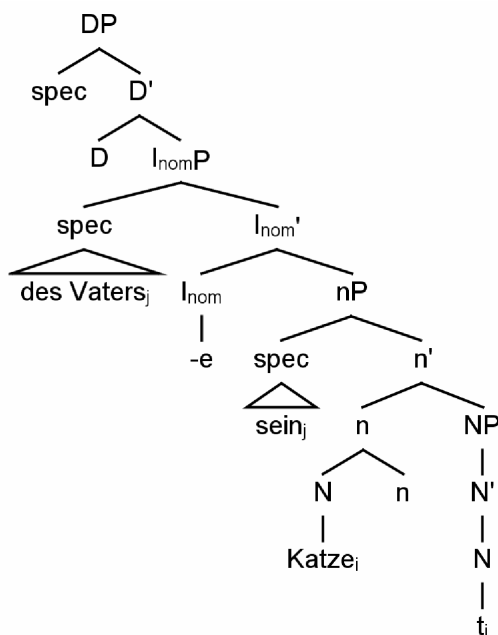
³ Fontos megjegyezni, hogy az ebben a részben leírt elemzésen kívül többfajta megközelítés létezik még a fent vázolt probléma megoldására. Lindauer (1995) és Löbel (1996) például melléknévként kezeli a névmási birtokost minden birtoklási konstrukcióban. Viszont így nem tudják megmutatni többek között, hogy a névmási birtokosok érzékenyek a kötési jelenségekre, valamint hogy a jelen tanulmányban vizsgált nyelvekben a melléknévek előfordulhatnak névelőkkel, míg a névmási birtokosok nem.

Demske (2001), Sternefeld (2006), valamint Georgi–Salzmann (2011) erre a névelők és névmási birtokosok között fennálló kiegészítő eloszlásra hivatkozva, valamint arra, hogy a németben a *kein* negatív határozatlan névelő és a névmási birtokos ugyanúgy ragozódik és határozza meg az őt követő melléknév ragozását, D-fejeknek tekintik a névmási birtokosokat. Horváth (2012a) viszont rámutat olyan koordinációs problémákra, amelyek kizárják annak a lehetőségét, hogy a névmási birtokosok D-fejek.

A jelen tanulmány a fenti elemzéseket nem tárgyalja részletesebben, csak a megközelítések sokrétűségének illusztrálása kedvéért említette meg őket.

(10)

Ennek a megközelítésnek az az előnye, hogy a rezumptív névmások nem igényelnek sem esetet, sem thétaszerepet, és a kötési elvek sem érvényesek rájuk. Továbbá ily módon az is tisztázható, hogy a névmás miért mutat egyezést a teljes-DP birtokossal számban és nemben. Ennek a magyarázata abban rejlik, hogy a *sein*, mint nyom magában foglalja az itt bázisgenerált lexikai tulajdonságokat, azaz az elmozgatott *der Vater* elem számbeli és nembeli jegyeit. Viszont ez az analízis figyelmen kívül hagyja azt a tényt, hogy a németben ennek a „rezumptív névmásnak” nem csak a teljes-DP birtokossal kell egyeznie, hanem a birtokkal is. A birtokkal, vagyis N-nel való egyeztetést I_{nom} teszi lehetővé, tehát az itt található ((10)-ben *-e*) morfémanak valahogy a [Spec, nP]-ben lévő elemre kell szuffixálódnia. Vagyis egy [Spec, nP]-ből I_{nom} -ba való mozgatóst kell feltételeznünk, ami az X^{max} kategóriájú rezumptív névmást az inflexiók fejbe viszi. Ez a derivációs lépés azonban agrammatikus, mert frázisok csak frázispozícióba mozoghatnak. Az *-e* morféma I_{nom} -ból [Spec, nP]-be való mozgása ugyanezekből az okokból szintén nem megengedett, ráadásul ez lefelé történő mozgatóst lenne.

Összefoglalva tehát a „birtokoskettőzést” tartalmazó birtoklás DP-kre bemutatott a névmási birtokosoknak rezumptív névmási státuszt tulajdonító elemzésmód nem tudja kezelni a német nyelvben megfigyelhető egyeztetési mintákat, mert a (10)-es struktúrában a névmási birtokos nem tud egyesülni az inflexiós elemmel.

4. A „birtokoskettőzés” mint *possessive linker DP*

A fenti problémák azt sugallják, hogy a (3)-(5) alatti birtoklási konstrukciókban található hagyományosan névmási birtokosoknak feltételezett elemek szerkezeti státuszát újra kell gondolni. Ehhez az angol nyelv korábbi stádiumai nyújthatnak segítséget.

Horváth (2012a, 2012b) többek között Allen (2002), Allen (2008), Allen (2009), valamint Pyles–Algeo (1993) alapján tekinti végig röviden a (11)-ben vastagon szedett „Saxon Genitive” morféma történetét.

- (11) a. *Peter's house*
      'Peter háza'
      b. *the girl's house*
      'a lány háza'

A történeti adatok és tendenciák alapján az állapítható meg, hogy a „Saxon Genitive” enklitikum – nevének ellentmondva – valójában nem a genitívusznak egy megvalósulása, hanem egy fonológiai redukálódott elem. Röviden, az egykori gazdag angol inflexiós és esetrendszer összeomlása következtében, míg a névmási birtokosokon megmaradt, a teljes-DP birtokosokról eltűnt a nyílt esetjelölés, vagyis a fonológiai realizált prenominális genitívus. Ennek kompenzációjaként az angolban a birtoklási viszony nyílt jelölésére kialakult egy kezdetben invariábilis szabad birtoklásmorféma, az *ys*, később *his*, ami a 16. századtól egyezést mutatott a teljes-DP birtokossal (*his*, *her* és *their* formákban). Azaz elterjedt a „birtokoskettőzés” az angolban. Majd a *his* variáns átvette a *her* és a *their* funkcióját is, és később fonológiai ma *'s* enklitikummá redukálódott.

A „birtokoskettőzés” a németben is feltehetőleg hasonló okok miatt alakult ki. A német nyelv története során folyamatosan megfigyelhető a genitívus fokozatos visszaszorulása (van der Elst 1984). A prenominális teljes-DP birtokosokon manapság már egyre ritkábban manifesztálódik fonológiai realizálhatóan a genitívus, de elvéve találkozhatunk még a (12)-eshez hasonló birtoklás DP-kkel. Ezeknek a helyét a dél-német dialektu-

sokban a (3)-(5) alatti szerkezetek vették át, a standard németben pedig a posztinominális birtokost tartalmazó DP-k (13).

- (12) a. *des*   *Vaters*   *Haus*
           az-MASC.SG.GEN   apa-MASC.SG.GEN   ház
           'az apa háza'
- (13) a. *das*   *Haus*   *des*   *Vaters*
           a-NEUT.SG.NOM ház-NEUT.SG.NOM a-MASC.SG.GEN apa-MASC.SG.GEN
           'az apa háza'
- b. *das*   *Haus*   *vom dem*   *Vater*
           a-NEUT.SG.NOM ház-NEUT.SG.NOM PREP a-MASC.SG.DAT apa-MASC.SG.DAT
           'az apa háza'

A fentiek alapján az a következtetés vonható le, hogy az angolban az 's enklitikum státuszát tekintve feltehetőleg egy funkcionális fej, amely a teljes-DP birtokosok esetében a nyílt esetadás kompenzációjaként jelöli a birtoklásviszonyt. Ezt a megállapítást szintaktikai megfigyelésekkel is alátámaszthatjuk: a fonológiailag redukált segédigék (amik I-fejek) is ugyanolyan enklitikumként viselkednek, mint az 's morféma (14), vagyis ugyanúgy a teljes-DP-k végén realizálódnak (15):

- (14) a. [_{DP} *the man next door*]'s *key*
           'a szomszéd kulcsa'
- (15) a. [_{DP} *The man next door*] *is going to a party tonight.*
           'A szomszéd ma buliba megy.'
- b. [_{DP} *The man next door*] 's *going to a party tonight.*
           'A szomszéd ma buliba megy.'

Egy további érvként amellet, hogy az 's nem egy esetmanifesztáció, Newson és mtsai (2006) kiemeli, hogy az 's enklitikum és a teljes-DP birtokos valamint a fonológiailag redukált segédige és az alany a PF-interfészben egyesülnek és nem a szintaxisban, mint ahogy az (16)-ban is látható. Newson és mtsai (2006) megfigyelései tükrében (16a)-ban az alanyt kimozdítottuk az alárendelt mellékmondatból és a teljes alakú segédigét hátrahagytuk. Ez a deriváció grammatikus. (16b)-ben ellenben a redukált segédigét együtt mozdtítottuk ki az alannal az alárendelt CP-ből és rosszul formált mondatot kaptunk. Ez azt jelenti, hogy a fonológiailag redukált segédige és az alany nem képvisel egy szintaktikai összetevőt, mert nem mozoghatnak együtt. Következésképpen ez a két elem nem szintaktikai, hanem fonológiai folyamat során egyesül. (A németben ez a teszt nem futtatható le, mert a segédigéknek nincsenek enklitikum alakjaik.)

- (16) a. *Who_i does John think [t_i is going to a party tonight]?*
 'John mit gondol, ki megy ma este buliba?'
 b. **Who's_i does John think [t_i going to a party tonight]?*
 'John mit gondol, ki megy ma este buliba?'

A (17) alatti adatok a (16)-ban lefutott tesztek DP-beni tükröképei. (17) alatt azért használunk német szerkezeteket, mert a birtokos birtoklás DP-ből való kiemelésének feltétele a gazdag morfológia. Mivel az angolban ez már nincs jelen, a teszt nem végezhető el az ebből a nyelvből vett birtoklás DP-kkel. (17a)-ban tehát kiemeltük a birtoklás DP-ből a teljes-DP birtokost, de a *sein* in situ maradt. Ez a mondat jól formált. (17b) viszont agrammatikus, mert a teljes-DP birtokos együtt mozgott a *sein*-nal. Tehát (17) azt mutatja, hogy a *sein* nem alkot a birtokossal egy összetevőt, mert nem mozgathatóak együtt. (A teszt eredményét nem befolyásolja, hogy a németben a *sein*-nak nincs fonológiai redukált változata, az angolban pedig az 's-nek nincs teljes változata.)⁴

- (17) a. [_{DP} *Dem* *Vater*]_i *verzog* *sich*
 az-MASC.SG.GEN.LD apa-MASC.SG.GEN.LD összerándult magát
 [_{DP} t_i *sein* *Gesicht*] *schmerzlich*.
 ő-MASC.SG.[NEUT.SG] arc fájdalmasan
 'Az apa fájdalmas arcot vágott.'
 b. **[_{DP} *Dem Vater sein*]_i *verzog sich* [_{DP} t_i *Gesicht*] *schmerzlich*.*

A fenti megfigyelések azt sugallják, hogy az 's enklitikum, valamint a (3–5) alatti szerkezetekben hagyományosan névmási birtokosoknak elemzett elemek inflexiók fejeik. Az előbb bemutatott segédigékkel (CP-beli I fejekekkel) való párhuzamos szintaktikai viselkedésük miatt tehát I_{nom} fejbeli elemeknek tekintendők. Ezt a megállapítást a fenti (10)-es ágrajzzal illusztrált egyeztetéssel kapcsolatos megfigyelések is tovább erősítik, mert így sikeresen már a mélyszerkezet szintjén egyetlen fejként bázisgenerálható az összes inflexió információ a *seine* formájában I_{nom} alatt.⁵

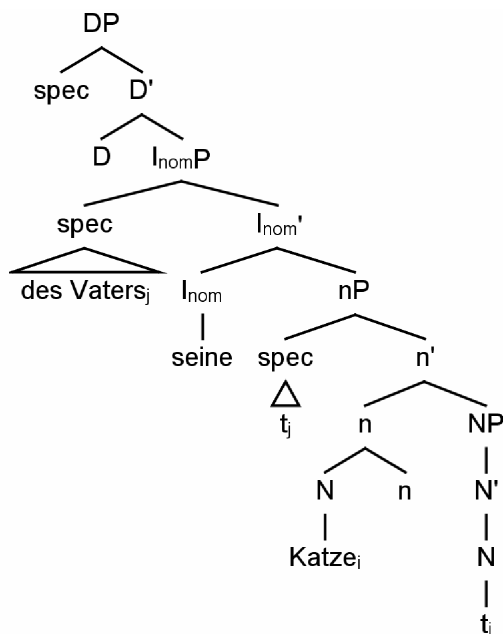
A 3. részben felvázolt problémákra a jelen tanulmány tehát azt a megoldást javasolja, mely szerint az angol és a német nyelvben a birtokos látszólagos megkettőzésének a funkciója valójában a teljes-DP birtokos és a birtok

⁴ Georgi–Salzmann (2011) *wh*-birtokosok kiemelésével illusztrálja ugyanezt.

⁵ A *seine* nem bontható *sein* és *-e* részekre, mert a *sein*-nal egyetemben monolitikus egység.

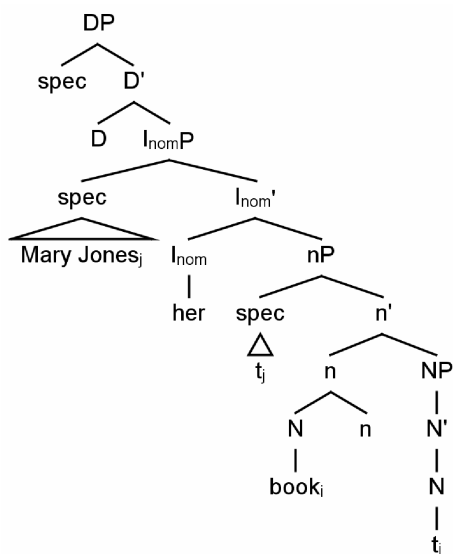
közi nyílt egyeztetés lehetővé tétele.⁶ Vagyis e feltevés szerint a (3–5) alatti szerkezetekben a névmási birtokos valójában egy fonológiailag realizált szabad inflexiós elem, ami az I_{nom} pozíciót foglalja el, vagyis nem érvényes rá az Esetszűrő, a Théta Kritérium és a B kötési elv. Ezeket az elemeket Strunk (2005) *possessive linker*nek nevezi, melyek szerkezeti státuszukat tekintve ekvivalensek a magyar birtoklás DP-kben fellelhető inflexiós szuffixumokkal. Más szavakkal, az angolban, a németben és a magyarban a nyílt nominális egyeztetés ugyanúgy megy végbe I_{nom} segítségével, azzal a különbséggel, hogy az előbbi két nyelvben a DP analitikus, tehát szabadok az inflexiós elemek (18), míg az utóbbiban szintetikus, vagyis kötöttek az egyeztetési morfémák (19).

(18) a.

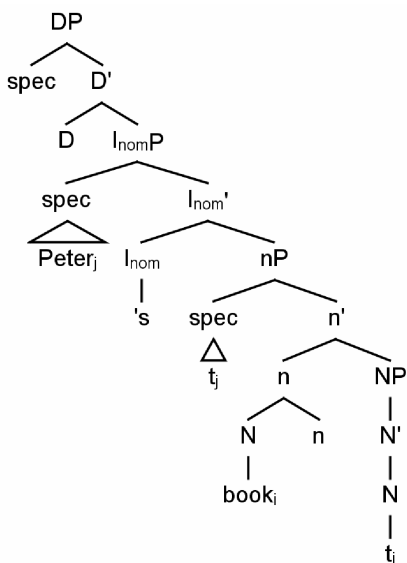

⁶ Lühr (2002) a C kötési elv sértések, Olsen (1989) az egyeztetési minták és a nominális pro-drop, Strunk (2005) a B kötési elv sértések és (7)-hez hasonló konstituenciatesztek és Weiß (2006) a redundancia alapján is erre a következtetésre jut.

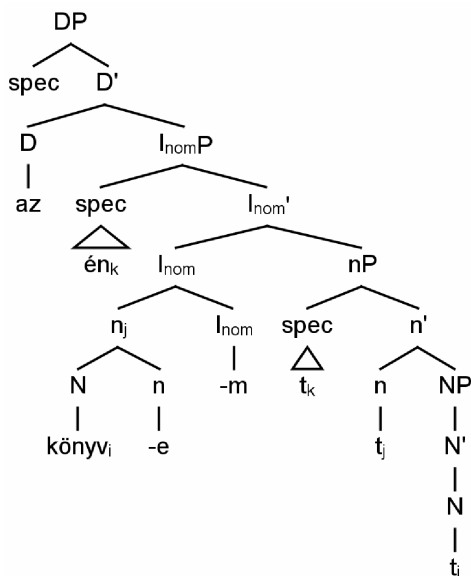
b.

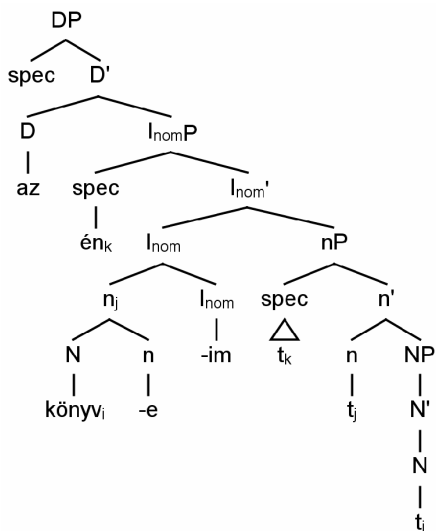
c.

(19) a.

b.

(18)-ban és (19)-ben I_{nom} alatt inflexiós morfémák bázisgenerálódnak. (18)-ban ez az inflexiós elem egyrészt a szelekció révén a birtok N nominális jegyeit hordozza, másrészt pedig a specifikáló-fej egyezés jegyében a birtokos nominális tulajdonságait.⁷ (18a-b)-ben az így kapott tulajdonság halmazok egy szabad morféma, vagyis a *possessive linker* formájában öltenek alakot, (18c)-ben pedig a teljes-DP birtokoson lévő fonológiailag redukált *possessive linker* ('s) jóvoltából. (19)-ben ugyanez a mechanizmus játszódik le, csak a magyar esetében nem egy *possessive linker*, hanem egy a birtokon található szuffixum formájában realizálódik az egyeztetés.

A (18)-ban felrajzolt struktúrák előnye, hogy a hagyományosan „birtokoskettőzésnek” elemzett jelenséget egy teljesen más irányból közelítik meg. Az immáron *possessive linker DP*-nek⁸ nevezett *possessive linker*t tartalmazó birtoklás DP-k nem foglalnak magukba két koreferens birtokost, így nem sértenek sem a kötési elveket, sem az Esetszűrőt és a Théta Kritériumot sem. Továbbá az összes fentebb vázolt mozgatási és egyeztetési probléma is megoldódott, mert a *possessive linker* az I_{nom} fejpozícióban bázisgenerálódik és onnan nem mozog sehová.

5. Léteznek az angolban és a németben névmási birtokosok?

Az előbb bemutatott elemzés felveti azt a kérdést, hogy az angolban és a németben léteznek-e egyáltalán névmási birtokosok. A magyar és az angol illetve a német nominális egyeztetés között megfigyelhető párhuzam motiválta Delsing (1998) elképzeléseit arról, hogy a (20) alatt látható magyar nominális *pro-drop* jelenségét ki lehet terjeszteni az angolra és a németre:

(20) a. az én könyvem

b. *a pro_i könyve-m_i*

(21) a. *des*

az-MASC.SG.GEN

'az apa háza'

Vaters

apa-MASC.SG.GEN

sein

[NEUT.SG.NOM]

Haus

ház-NEUT.SG.NOM

⁷ Az ötödik részben említetteknek megfelelően az inflexiós elemek eleve az összes nominális értékükkel együtt egy monolitikus elemként kerülnek a derivációba. Így tudnak az őhozzájuk megfelelő jegyekkel rendelkező birtokot szelektálni.

⁸ Fontos megjegyezni, hogy az angol és a német *possessive linker DP*-k csak harmadik személyű birtokost tartalmazhatnak. Ennek magyarázata az, hogy az első és a második személy csak névmásokkal fejezhető ki. Az angol névmási birtokosok nem egyeznek nyíltan a birtokkal, a németek viszont képesek magukon viselni az inflexiós morfémákat. Tehát a névmási birtokosok esetében nincs szükség külön *possessive linker*re.

a genitívuszt, másrészt ők másképp viselkednek az egyeztetés szempontjából, mint a teljes-DP-k.

Felhasznált irodalom

- Abney, Steven Paul 1987. *The English Noun Phrase in Its sentential Aspect*. MIT dissertation. Cambridge (Mass), MIT Press.
- Allen, Cynthia L. 2002. The Early English 'his Genitives' from a Germanic Perspective. In Collins, Peter – Amberber, Mergitsu (eds.) *Proceedings of the 2002 Conference of the Australian Linguistic Society*. Sydney, ALS. [<http://www.als.asn.au/proceedings/als2002/Allen.pdf>] (2010. október 6.)
- Allen, Cynthia L. 2008. *Genitives in Early English. Typology and Evidence*. Oxford, Oxford University Press.
- Allen, Cynthia L. 2009. Dealing with Complex Possessors in Early English: Split and Group Genitives. A tanulmányt 2009. április 4-én mutatták be a „Morpho-syntactic Categories and the Expression of Possession” című workshop keretében. [<http://www.humanities.manchester.ac.uk/medialibrary/llo/files/possessives/Allen.pdf>] (2010. október 6.).
- Baker, Mark 1988. *Incorporation*. Chicago, Chicago University Press.
- Bernstein, Judy B. – Tortora, Christina 2005. Two types of possessive forms in English. *Lingua* 115: 1221–1242.
- Delsing, Lars-Olof 1998. Possession in Germanic. In Alexiadou, Artemis – Wilder, Chris (eds.) *Possessors, Predicates and Movement in the Determiner Phrase*. Amsterdam, John Benjamins, 87–108.
- Demske, Ulrike 2001. *Merkmale und Relationen. Diachrone Studien zur Nominalphrase des Deutschen*. Berlin, de Gruyter.
- van der Elst, Gaston 1984. Zur Entwicklung des deutschen Kasussystems. Ein Beispiel für Sprachökonomie. *Zeitschrift für Germanistische Linguistik*. 12(3): 313–331.
- Georgi, Doreen – Salzmann, Martin 2011. DP-internal Double Agreement is not Double Agree: Consequences of Agree-based Case Assignment within DP. *Lingua* 121: 2069–2088.
- Haegeman, Liliane – Guéron, Jacqueline 1999. *English Grammar: A Generative Perspective*. Malden, Blackwell Publishers.
- Horváth Katalin 2010. Possessive Interpretations. In Varga László (ed.) *The Even Yearbook* 9. Budapest, ELTE-BTK Angol Nyelvészeti Tanszék. [<http://seas3.elte.hu/delg/publications/even/2010/10ho.pdf>]

- Horváth Katalin 2012a. A prenominális és posztnominális birtokos váltakozása az angol nyelvben. In Gécseg Zsuzsanna (szerk.) *LingDok11. Nyelvészdoktoranduszok dolgozatai*. Szeged, JATEPress. 89–118.
- Horváth Katalin 2012b. A „dupla genitívusz” konstrukció. In Frank Tibor – Károly Krisztina (szerk.) *125 éves az angol szak az Eötvös Loránd Tudományegyetemen – konferenciakötet*. Budapest, ELTE Eötvös kiadó. 112–123.
- Kenesei István 1994. Subordinate Clauses. In Kiefer Ferenc – É. Kiss Katalin (eds.) *Syntax and Semantics, 27: The Syntactic Structure of Hungarian*. San Diego, Academic Press, 275–354.
- Lindauer, Thomas 1995. *Genitivattribute. Eine morphosyntaktische Untersuchung des deutschen DP/NP-Systems*. Tübingen, Niemeyer.
- Löbel, Elisabeth 1996. Kategoridierung der Possessiva als Adjektive in der NP/DP. In Tappe, Thilo – Löbel, Elisabeth (eds.) *Die Struktur der Nominalphrase*. Wuppertal, Universität Wuppertal, 48–94.
- Lühr, Rosemarie 2002. Der Ausdruck der Possessivität innerhalb der Determinans-Phrase in den ältesten indogermanischen Sprachen. In Junghanns, Uwe – Szucsich, Luka (eds.) *Syntactic Structures and Morphological Information*. Berlin, de Gruyter. 415–446 [<http://www.indogermanistik.uni-jena.de/dokumente/PDF/Sonderdruck107.pdf>] (2009. október 22.)
- Newson, Mark – Pap Dániel – Tóth Gabriella – Szécsényi Krisztina – Hordós Marianna – Vincze Veronika 2006. *Basic English Syntax with Exercises*. Budapest, Bölcsész Konzorcium.
- Norde, Muriel 1997. *The History of the Genitive in Swedish. A Case Study in Degrammaticalisation*. Ph.D. Thesis, University of Amsterdam.
- Olsen, Susan 1989. Das Possessivum: Pronomen, Determinans oder Adjektiv? *Linguistische Berichte* **120**: 133–153.
- Pyles, Thomas – Algeo, John 1993. *The Origins and Development of the English Language*. Fort Worth, Harcourt Brace Jovanovich College Publishers.
- Roehrs, Dorian 2005. Possessives Consist of Heads and Complements: Some Notes. In Dorian, Roehrs – Kim, Ock-Hwan – Kitagawa, Yoshihisa (eds.) *Syntax and Beyond. Indiana University Working papers in Linguistics* 5. Bloomington (IN), IULC. 117–247. [<http://ling.auf.net/lingBuzz/000302>] (2009. október 22.).
- Sternefeld, Wolfgang 2006. *Syntax*. Tübingen, Stauffenburg.
- Strunk, Jan 2005. Pro-drop in nominal possessive constructions. In Batt, Miriam – Holloway King, Tracy (eds.) *The Proceedings of the LFG'05*

- Conference in Bergen, Norway, July 15, 2005*. Stanford, CSLI Publications. 447–467. [<http://csli-publications.stanford.edu/LFG/10/lfg05strunk.pdf>] (2009. szeptember 8.).
- Szabolcsi Anna 1994. The Noun Phrase. In Kiefer, Ferenc – É. Kiss, Katalin (eds.) *Syntax and Semantics, 27: The Syntactic Structure of Hungarian*. San Diego, Academic Press. 179–231.
- Weise, Oskar 1902. *Unsere Muttersprache, ihr Werden und ihr Wesen*. Berlin, Teuber.
- Weiß, Helmut 2006. The Possessor that Appears Twice. Variation, Structure and Function of Possessive Doubling in German. A tanulmányt 2006 márciusában mutatták be Amszterdamban a „Syntactic Doubling“ című workshop keretében. [http://www.meertens.knaw.nl/projecten/edisynd/Online_proceedings/Paper_Weiss.pdf] (2010. január 24.).